

НАСТАВНО – НАУЧНОМ ВЕЋУ
ПРАВОСЛАВНОГ БОГОСЛОВСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

**Предмет: ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ ЗА ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ТЕМЕ ЗА ИЗРАДУ
ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ СА НАСЛОВОМ „ОДНОС ЦРКВЕ И ДРЖАВЕ У
СОЦИЈАЛНИМ ДОКТРИНАМА РИМОКАТОЛИЧКЕ И РУСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ
ЦРКВЕ У 20. ВЕКУ“ КАНДИДАТА МР ДРАГАНА ГРУЈИЋА**

Наставно – научно веће Православног богословског факултета Универзитета у Београду на својој 2. седници у академској 2010/2011. години, изабрало нас је за комисију за одобрење теме докторске дисертације коју је господин Драган Грујић, магистар теолошких наука, пријавио под насловом „**ОДНОС ЦРКВЕ И ДРЖАВЕ У СОЦИЈАЛНИМ ДОКТРИНАМА РИМОКАТОЛИЧКЕ И РУСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ У 20. ВЕКУ**“. Комисију чине: др Зоран Крстић, доцент, др Радован Биговић, редовни професор и др Сима Аврамовић, редовни професор на Правном факултету у Београду. Част нам је да Већу поднесемо следећи

ИЗВЕШТАЈ

Мр Драган Грујић рођен је 13.10.1974. године у Бања Луци, Република Српска/БиХ. Основну и средњу школу завршава у Бања Луци. Дипломирао на Православном Богословском факултету СПЦ 06. новембра 2001. године са општом оценом 8,71. Дипломски рад је одбранио на катедри Светог писма Старог Завета на тему „*Стварање свијета и човјека*“ са оцјеном 10 на дипломском испиту. Уписује постдипломске студије (за стицање звања магистра наука) на катедри Литургике Православног Богословског факултета СПЦ Универзитета у Београду.

05. јула 2008. године одбранио је магистарску тезу под називом: „*Литургијско богословље Хрватских контроверзиста 18. вијека у свјетлу православног богословља*“.

Клирик је Епархије бањалучке на служби у Саборном храму Христа Спаситеља у Бања Луци. Од септембра 2008. године постављен је за војног свештеника Оружаних

снага БиХ на месту Штабног свештеника Команде за подршку ОС БиХ, формацијско место пуковник ОС.

Образложење погодности теме докторске дисертације

1. Предмет и циљ дисертације

Према мишљењу кандидата, однос човека према држави, као својеврсној пројави моћи и власти, у свим периодима историје био је изузетно запажен и испуњен дозом напетости. Потпуно је разумљиво да је питање државе и њеног смисла постојања и опстанка - из угла хришћанске теолошке мисли представљало важно и одговорно питање. Реч „држава“ први пут срећемо почетком 16. века у северној Италији, гдје се појављује као обележје политичког удруживања, да би се касније проширила у свим европским језицима. Старије име за државу је „нација“ која представља један народ као носиоца посебне културалне идеје и традиције. Тома Аквински је у 13. веку западно хришћанство назвао „grandis natio“ поистовећујући је са заједничким завичајем, пореклом, језиком, културом и историјом. Процес формирања и настанка држава кроз историју препознат је као изузетно дуг и сложен процес. Тврдња да је држава искључиво нововековни облик политичке заједнице и удруживања, није далеко од реалности. Почевши од породице, као првобитне ћелије људског друштва, историја Старог завета нам свједочи да у почетку свештене историје - држава, као таква, није постојала. До периода владавине Судија једини облик организовања старозавјетних народа била је патријархална родовска заједница. Све сложенији и комплекснији историјски развој и односи међу народима условљавају у времену након овога (Судија) постепено формирање и пројаву држава. Облик државе који препознајемо у том периоду није био израз воље Божије и једина могућа реалност, већ могућност коју је Бог оставио људима да уређују свој друштвени живот. Временом овакав начин организовања и пројаве политичке заједнице (државе) добија своје различите и разноврсне облике које су се кроз историју, до дана данашњег, мењале и прилагођавале условима у којима су настајале. Насупрот овоме Црква - као заједница и место сабирања свих оних који вјерују у Господа Исуса Христа као Бога и Искупителја - Сина Божијег, друго лице Свете Тројице, настаје као израз воље Божије и свих оних који чине ту слободну заједницу Тела Христовог. Однос ове две нововековне реалности - Цркве и државе - постаје незаобилазна тема, не само у времену конституисања првих хришћанских заједница и њених првих векова деловања, него и у савременом добу - посебно наглашавајући и пратећи промене које настају и на једној и на другој страни.

Различито разумевање Цркве - њене улоге и дјеловања у историји и друштву условили су да се временом искристалишу хришћанске заједнице које у своме начину и приступу пројављују различито виђење односа између своје заједнице и државе (политичке заједнице). Предмет интересовања овога рада јесте однос и приступ Римокатоличке и Православне цркве према држави - начину и могућности приближавања и сарадње, као и утицај државе на Цркву.

Црква на Западу је вековима пажљиво гајила и одржавала односе са државом - у разним етапама и условима њеног развоја и опстанка. Такав приступ неминовно је условио дубоким и разрађеним приступом сарадње и комуникације са државом што је временом преточено у многа писана документа - саборског и енцикличког облика. Слободно се може закључити да је став Римокатоличке цркве према држави - и уопште о битним социолошким питањима - произашао из специфичног еклисиолошког виђења и учења ове заједнице који је некада врло отворено подржавао нескривен утицај државе и њеног начина функционисања и резоновања у цркви, као и нескривену жељу цркве за утицајем и положајем у држави.

Насупрот овоме хришћански Исток и Православна црква дубоко укоријењени у одлукама седам васељенских сабора и канонима Светих отаца настојала је да, уз сва искушења и специфичне историјске услове кроз које је пролазила, избегне пут у односима са политичким заједницама који би је водио у правцу посветовњачења и идентификације са неком од њих, као и преузимања концепта социјалне политике и решавања проблема из ове области на начин који је својствен државној заједници. Овакво стање приметно различитог приступа и односа Римокатоличке и Православне цркве према политичкој заједници (држави) буди, према мишљењу кандидата, научну радозналост и потребу да се о овој теми нешто више каже.

Дисертација би имала за циљ да истражи еклисиолошки став и учење две цркве и да на основу тога образложи и представи њихов специфичан социолошки приступ - који се директно веже на односе ових вјерских заједница према држави (поредећи га са ставом и приступом цркве првих хришћанских векова).

Документи у крилу Римокатоличке цркве - папске енциклике и јавна обраћања: „*Rerum novarum*“, „*Gaudium et spes*“, „*Populorum progressio*“, „*Octogesima adveniens*“, „*Laborem exercens*“, „*Sollicitudo rei socialis*“ и „*Centesimus annus*“ представљају полазну тачку у обрађивању ове теме и тражењу одговора на постављена питања. Паралелно са тим - одлуке јубиларног засједања Архијерејског сабора Руске православне цркве у Москви (13-16.08.2000.године): „*Основы социальной концепции Русской Православной Церкви*“, представљају, на другој страни, конкретан писани документ који садржи став (Руске) Православне цркве о поменутој теми. Пажљивим анализирањем наведених докумената уочава се јасна разлика у социолошком приступу и односу према државној заједници наведених цркава - што и јесте предмет интересовања и истраживања.

2. Основне претпоставке истраживања

У истраживању наведене теме кандидат полази од следећих претпоставки:

- 1) И Православна и Римокатоличка црква потврђују свој идентитет као апостолске и историјски препознате цркве које у свом крилу обухватају многе народе и државе.

- 2) Процес реформације у крилу цркве на Западу битно и трајно су определиле приступ Римокатоличке цркве према држави који се од тада може дефинисати као битно различит од приступа цркве на Истоку.
- 3) Специфичне еклисиолошке поставке и једне и друге цркве које настају као продукт различитог приступа канонско-догматским темама условио је различитим приступом према великом делу друштвених проблема и начину њиховог решавања у пракси.

3. Прелиминарни опис садржаја дисертације (структура по поглављима)

Кандидат предлаже следећу структуру дисертације:

1. Увод

2. Држава у Старом завету (Библијски аспекти)

- 2.1.Сврха настанка државе (породица као прва ћелија друштва)
- 2.2.Самуило
- 2.3.Судије (почеци државне власти)
- 2.4.Настанак и смисао теократије
- 2.5. Монархија (монархијска сувереност)
- 2.6. Исус и политичка власт (поријекло и смисао државе према хришћанској социологији)

3. Политичка заједница или држава

- 3.1. Држава некад и данас
- 3.2. Врсте или облици државе
- 3.3. Модерна држава
- 3.4. Држава и власт
- 3.5. Држава и њена легитимност

4. Држава и вјерске заједнице

- 4.1.Различитости цркве и државе (из перспективе Римокатоличке и Православне цркве)
- 4.2.Повезаност цркве и државе

5. Појам и улога Цркве

- 5.1. На Истоку (Црква као икона Царства небеског)
- 5.2. На Западу (пандан држави у рјешавању социјалних проблема)
- 5.3. Реформација као узрок социјалне политике Римокатоличке цркве
- 5.4. Држава Ватикан (конкордат)

6. Однос цркве и државе у Римокатоличкој цркви након Другог ватиканског концила

- 6.1. Однос цркве и државе у енцикликама римских папа
- 6.2. Однос цркве и државе у одлукама Другог концила

7. Однос Цркве и државе у доктрини Руске православне цркве

- 7.1. Источно Римско царство - идеални однос Цркве и државе?
- 7.2. Однос цркве и државе у одлукама Архијерејског сабора РПЦ

8. Закључак

4. Методологија истраживања

1. У истраживању ће бити примењена *религијско - историјска* метода. Њоме ће кандидат указати на настанак и историјски развој првих друштвених заједница као и њихове религијски проткане моделе уређења. Пратећи статус - од прве ћелије људског друштва, преко разлога и начина формирања савремене државне заједнице и њеног постепеног удаљавања од Бога - ова метода открива историјско-религијски процес кретања политичке заједнице и њеног постепеног обликовања у различитим условима и срединама.

2. С обзиром на чињеницу да се у раду сагледавају и обрађују извори (документи) који говоре о односу цркве и политичке заједнице - како у оквиру цркве на Западу, тако и цркве Истоку - користиће се и *аналитичко-компаративна* метода којом се жели представити и упоредити став и приступ - и једне и друге цркве – када је у питању њихов однос са државом.

4. Очекивани резултати и научни допринос

С обзиром на чињеницу да је тема односа цркве и државе као једне од незаобилазних социолошких тема недовољно обрађена у крилу Православља и Православне цркве - посебно наглашавајући српску читалачку јавност којој је ова тема и даље у великој мери непозната – кандидат сматра да ће један коректан преглед наведене проблематике

умногоме допринијети њеној популаризацији и утицати на даљи развој истраживања како из области каноноског права, тако и из области социјалне хришћанске етике. Разматрање крупних друштвених проблема инспиришу да се конкретни одговори на њих дају и у крилу Православне цркве, за шта у последње време имамо све више интересовања и могућности. Рад *Однос Цркве и државе у друштвеним доктринама Римокатоличке и Руске православне цркве* управо покушава дати одговоре на многа питања из сфере односа Цркве и политичке заједнице, чиме ће се - резултатима овог истраживања - понудити оригинална решење у научној дебати која ће отворити могућност јединственог приступа и решавања битних и недовољно обрађених тема из актуалне друштвене проблематике.

5. Библиографски извори од значаја за предложено истраживање

Извори

- [Андреева Л. А.](#), *Свержение монархии в 1917 году: крушение трона и алтаря, Общественные науки и современность*, 2009.
- [Бабкин Михаил Анатольевич](#), *Святейший синод Российской православной церкви и свержение монархии в 1917 году, Вопросы истории*, 2005.
- Vatikanski II. Koncil, *Dokumenti*, latinski i hrvatski, VI. Izdanje, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2002.
- [Величко А. М.](#), *Политико-правовые очерки по истории Византийской Империи, ФонДИВ*, Москва, 2008.
- Govor Pape Pavla VI., *Govor u Ujedinjenim Narodima (New York, 4. Listopada 1965.)*, Ks, Zagreb, 1991.
- Городков А.А., *Догматическое богословие Филарета, митр. Московского*, Казань, 1887
- [Дворкин А.](#), *Идея вселенской теократии в поздней Византии, Альфа и Омега*, 1994.
- Drugi Vatikanski Sabor, *Pavao biskup Sluga Slugu Božjih zajedno s Ocima Svetoga Sabora na trajan spomen pastoralna konstitucija »Gaudium Et Spes« o Crkvi u suvremenom svijetu (7. 12. 1965.)*, Ks, Zagreb, 1991.
- Ivan Pavao II., *“Redemptor Hominis” Otkupitelj čovjeka enciklika kojom se Papa Ivan Pavao II. na početku svoje papinske službe obraća svojoj braći u biskupstvu, svećenicima, redovničkim zajednicama, sinovima i kćerima crkve i svim ljudima dobre volje (4. 3. 1979.)*, Ks, Zagreb, 1991.

- Ivan Pavao II., *Govor pred generalnom skupštinom Ujedinjenih Naroda* (2. 10. 1979.), Ks, Zagreb, 1991.
- Ivan Pavao II., *Poruka Ujedinjenim Narodima o razvoju* (25. 8. 1980.), Ks, Zagreb, 1991.
- Ivan Pavao II. *Poruka šefovima država o vjerskoj slobodi i o dokumentu Iz Helsinkija* (L. 9. 1980.), Ks, Zagreb, 1991.
- Ivan Pavao II., *Enciklika "Dives In Misericordia" bogat milosrđem vrhovnog svećenika Ivana Pavla II. o Božjem milosrđu* (30. 11. 1980.), Ks, Zagreb, 1991.
- Ivan Pavao II., *Familiaris Consortio, Obiteljska zajednica apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu* (22. 11. 1981.), Ks, Zagreb, 1991.
- Ivan Pavao II., *"Laborem Exercens", Radom čovjek, Enciklika vrhovnog svećenika Ivana Pavla II. o ljudskom radu* (14. 9. 1981.), Ks, Zagreb, 1991.
- Ivan Pavao II., *"Sollicitudo Rei Socialis", Socijalna skrb, Enciklika vrhovnog svećenika Ivana Pavla II. biskupima, svećenicima, redovničkim obiteljima, sinovima i kćerima crkve i svim ljudima dobre volje o dvadesetoj obljetnici enciklike Populorum Progressio* (30. 12. 1987.), Ks, Zagreb, 1991.
- Ivan Pavao II., *"Centesimus Annus"*, Ks, Zagreb, 1991.
- [Лобанов В.В.](#), *Патриарх Тихон и советская власть (1917-1925 гг.)*, [НП ИД «Русская панорама»](#), Москва, 2008.
- [Муравьев Алексей](#), *Церковь и государство в византийском представлении, Отечественные записки*, №1, 2001.
- Назаревский В.В., *Государственное учение Фаларета, митр. Московского*, М., 1883.
- Pavao VI., *Poruka: Prava čovjeka i pomirenje*, I Sinoda Biskupa (23. 10. 1974.)
- Ks, Zagreb, 1991.
- Papa Lav XIII., *Enciklika „Rerum Novarum”, katoličkom svijetu „O stanju radnika”* (15. 5. 1891.), Ks, Zagreb, 1991.
- Papa Pio X I., *Enciklika „Quadragesimo Anno”* (15. 5. 1931.) (*Enciklika Njegove Svetosti Pape Pija XI. katoličkom svijetu u povodu četrdesete obljetnice enciklike »Rerum Novarum«*), Ks, Zagreb, 1991.

- Papa Pio XII., *Radio-poruka što ju je Pio XII, na blagdan duhova, dne 1. lipnja 1941. godine, cijelom svijetu prigodom pedesete obljetnice povodom Enciklike «Rerum Novarum» Pape Lava XIII.*, Ks, Zagreb, 1991.
- Pio XII., *Radio-poruka upućena cijelom svijetu na Badnjak 24. prosinca 1944.*, Ks, Zagreb, 1991.
- Papa Ivan XXIII., *Enciklika „Mater Et Magistra”, časnoj braći Patrijarsima, Primasima, Nadbiskupima, Biskupima i drugim mjesnim ordinarijima u miru i zajednici s Apostolskom Stolicom kao i svemu svećenstvu i vjernicima katoličkoga svijeta o suvremenom razvoju socijalnog pitanja koji valja uskladiti s kršćanskim načelima (15. 5. 1961.)*, Ks, Zagreb, 1991.
- Papa Ivan XXIII., *Encikličko pismo „Pacem In Terris”, časnoj braći Patrijarsima, Primasima, Nadbiskupima, Biskupima i ostalim mjesnim ordinarijima u miru i zajedništvu s Apostolskom Stolicom, svećenstvu i Kristovim vjernicima čitavoga svijeta, a jednako tako svim ljudima dobre volje o miru svih naroda što ga je utemeljiti na istini, pravednosti, ljubavi i slobodi (11. 4. 1963.)*, Ks, Zagreb, 1991.
- Papa Pavao VI., *Enciklika „Populorum Progressio”, o razvitku naroda, Encikličko pismo Pape Pavla VI biskupima, svećenicima, redovnicima, vjernicima svega katoličkog svijeta i svima ljudima dobre volje o nastojanjima oko razvitka naroda (26. 3. 1967.)*, Ks, Zagreb, 1991.
- Papa Pavao VI., *Crkva i Rad danas, Govor u Ženevi prigodom 50-godišnjice međunarodne organizacije rada (10. 6. 1969.)*, Ks, Zagreb, 1991.
- Papa Pavao VI., *“Octogesima Adveniens”, Apostolsko pismo uzoritom Kardinalu Mauriceu Royu, predsjedniku Vijeća za laike i Papinske komisije »Pravda i Mir«, prigodom 80. obljetnice enciklike “Rerum Novarum” (14. 6. 1971.)*, Ks, Zagreb, 1991.
- *Povelja o pravima obitelji, od Svete Stolice predložena svim osobama, ustanovama i predstavnicima vlasti nadležnima za poslanje obitelji u suvremenom svijetu (22. listopada 1983.)*, Ks, Zagreb, 1991.
- *Socijalni dokumenti Crkve, Sto godina katoličkoga socijalnoga nauka, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1991.*
- *III. Sinoda Biskupa: Pravda u svijetu (30. 11. 1971.)*, Ks, Zagreb, 1991.
- [Сергей Петрович Мельгунов](#), *Церков и государство в России*, Volume 2, Изд. Т-ва И. Д. Сытина, 1909.
- [Сергей Петрович Мельгунов](#), *Церков и государство в России: В переходное время*, Изд. Т-ва И. Д. Сытина, 1909.

- Сергей Петрович Мельгунов, *Старообрядцы и свобода совести: о необходимости для старообрядцев отделения церкви от государства: исторический очерк*, Тип. Т-ва "Задруга", 1917.
- Сергей Петрович Мельгунов, *Из истории религиозно-общественных движений в России XIX вѣка*, 1919.
- Сергей Петрович Мельгунов, *Религиозно-общественные движения XVII-XVIII в. в России*, [Кооперат. т-во] "Задруга", 1922.
- Трубецкой Е.Н., *Философия христианской теократии в V веке: Учение Блаженного Августина о граде Божием*, Москва: УРСС, 2011.
- Трубецкой Е.Н., *Религиозно-общественный идеал западного христианства*. – СПб.: изд-во Русского христианского гуманитарного института, 2004.
- Цыпин В., *Симфония церкви и государства//Православная государственность: 12 писем об империи*. – СПб., 2003.
- Бердяев Н. А., *Основная идея Вл. Соловьева - Царство Божие и царство кесаря*, Богослов.ру: <http://books.google.com>, преузето 24.11.2010.
- Устав Русской Православной Церкви, званични сајт Руске православне цркве: <http://www.mospat.ru/ru/documents/social-concepts/>, преузето 24.11.2010.
- Основы социальной концепции Русской Православной Церкви, званични сајт Руске православне цркве, <http://www.mospat.ru/ru/documents/social-concepts/>, преузето 25.11.2010.

Лексикони и речници

- Nicholas Abercrombie, Stephen Hill, Bryan Turner, *Rječnik sociologije*, Jesenski i Turk, Zagreb, 2008.
- Milan Bosanac, Oleg Mandić, Stanko Petković, *Rječnik sociologije i socijalne psihologije*, Informator, Zagreb, 1977.

Литература

- A. Klose, *Katholisches Soziallexikon*, Innsbruck, 1980.
- Аврамовић Сима, *Прилози настанку државно-црквеног права у Србији*, Београд, 2007.
- Афанасјев Николај, *Ступање у Цркву*, Вршац, 2002.
- Афанасјев Николај, *Црква Духа Светога*, Вршац, 2003.
- Афанасјев Николај, *Студије и чланци*, Вршац, 2003.
- Анастасије архиепископ Тиране и целе Албаније, *Глобализам и православље*, Београд, 2002.
- Bonaventura Duda, *Koncilske teme*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1992.
- Akvinski Toma, *Razgovor s pravoslavcima i muslimanima - protiv zablude Grka, o razlozima vjere*, Globus nakladni zavod-Školska knjiga, 1992.
- Avdiјev V. I., *Istorija starog istoka*, preveo Miroslav Marković, Beograd, 1952.
- Биговић Радован, *Црква и друштво*, Београд, 2000.
- Baloban Stjepan, *Spirito e vita cristiana nella teologia morale di Bernhard Häring. Dissertatio ad Doctoratum in Theologia morali consequendum*, Roma 1988.
- Baloban Stjepan, *Etičnost i socijalnost na kušnji. Socijalna problematika u Hrvatskoj*, KS, Zagreb 1997.
- Baloban Stjepan, *Socijalni govor Crkve u Hrvatskoj*, KS, Zagreb, 2004.; *Izazovi civilnog društva u Hrvatskoj*, Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve-GK, Zagreb, 2000.
- Baloban Stjepan, *Gospodarsko-socijalni izazovi u tranzicijskim zemljama. Wirtschaftlich-soziale Herausforderungen in den Reformländern.*, (hrvatski i njemački), Ivo Pilar, Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve, Institut društvenih znanosti, Zagreb, 2001.
- Baloban Stjepan, *Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve*, Zagreb, 2001.
- Baloban Stjepan, *Hrvatski identitet u Europskoj uniji*, Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve-Glas Koncila, Zagreb, 2003.

- Baloban Stjepan, *Herausforderung Europa*. Die Christen im Spannungsfeld von nationaler Identität, demokratischer Gesellschaft und politischer Kultur, (uredili: S. Baloban/ A. Rauscher), Hanns-Seidel-Stiftung, München, 2004.
- Bono Zvonimir Šagi, *Izazovi otvorenih vrata, kršćansko promišljanje trenutka*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993.
- Banovac Boris, *Društvena pripadnost, identitet, teritorij*, Pravni fakultet, Rijeka 1998.
- Бердников И.С., *Основные начала церковного права православной церкви*, Казань. Типо-литография императорского университета, 1902.
- Беляева Е.А., *Формы социокультурного взаимодействия церкви и государства (опыт философско-культурологического анализа)*, Казань, 2004.
- Beck Hans-Georg, *Das byzantinische jahrtausend*, C.H Beck'sche Verlagsbuchhandlung, Munchen, 1978.
- Булгаков Сергеј, *Православље и држава*, из књиге „Православље“, Београд, Бримо, 2001.
- Valković M., *Socijalni dokumenti Crkve*, Zagreb, 1991.
- Vojnović L., *Konkordat sa Svetom Stolicom i naše nacionalno pitanje*, Zagreb, 1923.
- Воробьёва Н.Н., *Проблема отношений христианской церкви и государства в римской империи I–IV вв. В освещении отечественной историографии второй половины XIX – начала XX в.*, Омск, 2005
- Владимир Милић, *Социологија - наука друштвене кризе*, Правни факултет, Београд, 1997.
- Weiler R., *Uvod u katolički socijalni nauk*, Zagreb, 1995.
- Weber Max, *Metodologija društvenih nauka*, Globus, Zagreb 1986.
- Гавриловић, Д, *Религија у вртлозима глобализације*, Јунир-Свен, Ниш, 2005.
- Грујић Радослав, *Политичко-верска активност Ватикана на Балкану кроз векове*, Горњи Милановац, ЛИО, 2007.
- Giddens Anthony, *Sociology*, Cambridge Polity Press, 1995.

- Gurvitch Georges, *Sociologija*, svezak II., Naprijed, Zagreb 1966.
- Gnillka Joachim, *Prvi kršćani - izvori i početak Crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2003.
- Делимо Жан, *Католицизам између Лутера и Волтера*, Сремски Карловци - Нови Сад, 1993.
- Делимо Жан , *Настанак и учвршћење реформације*, Сремски Карловци - Нови Сад, 1998.
- *Doprinos crkava i verskih zajednica u izgradnji trajnog mira na jugoistoku evrope*, Okrugli sto, Strazbur, 2008.
- Dubnov Simon, *Kratka istorija Jevrejskog naroda*, Beograd, 1982.
- Ђорђевић Драгољуб и Бранковић Томислав, *Протестантизам на балканској ветрометини*, Јунир-Свен, Ниш, 2006.
- Екатерина Васильевна Щеголева, *Православные брак и семья*, олма-пресс, москва, 2003.
- Жутић Н., *Краљевина Југославија и Ватикан*. Београд, 1994.
- Zovkić Mato, *Међурелигијски дијалог из католичке перспективе у Bosni i Hercegovini*, Sarajevo, 1998.
- Zalar Đuro, *Caritas - put Crkve*, Kršćansko služenje svijetu, Zagreb, 2006.
- Зборник чланака православних теолога, *Саборност - католичност цркве*, Београд, 1986.
- Zbor za katolički odgoj, *Socijalni nauk Crkve u svećeničkom obrazovanju (30. 12. 1988.)*, Ks, Zagreb, 1991.
- За реабилитацију политике, *Izjava povjerenstva francuskih biskupa za socijalna pitanja*, KS, Zagreb, 1991.
- Зизјулас Јован, *Догматске теме*, Беседа, Нови Сад, 2001.
- Зизјулас Јован, *Еклисиолошке теме*, Беседа, Нови Сад, 2001.
- Зизикин Миахил Валеријанович, *Патријарх Никон - његове државне и канонске идеје*, том први, Краљево, 2007.

- Ikić Niko, *Ekumenske studije i dokumenti*, Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo, 2003.
- Jean - Noel Robert, *ROME*, Edition Belles Letteres, 1999.
- Јанарас Христо, *Истина и јединство Цркве*, Беседа, Нови Сад, 2004.
- Јанарас Христо, *Православље и Запад*, Хришћански културни центар, Београд, 2003.
- Kuničić J., *Katolička društvena nauka - Katolička sociologija*, Zagreb, 1971.
- Kurjak Jelica, *Političke promene u Rusiji (1990-1996)*, Beograd, 2000.
- Kongregacija za nauk vjere, *Doktrinalna nota o nekim pitanjima vezanim uz sudjelovanje katolika u političkom životu*, Zagreb, 2007.
- Конт Ф, Словени, *Настанак и развој словенских цивилизација у Европи (VI-XIII век)*, превела с француског Гордана Петровић, I-II, Београд, 1989.
- Карамзин Н. М, *Предания веков, из "Истории государства Российского"*, сост. Г. П. Макогоненко, Москва, 1988.
- Кључевски В. О, *Историја Русије*, превео с руског Др Милорад Ћирковић, Београд-Подгорица. 1997.
- Coste Rene, *Političke zajednice*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1995.
- Kregar J., Sekulić D., Ravlić S., Grubišić K., *Uvod u sociologiju*, Zagreb, 2008.
- Клеандро́ва В.М., *Из истории взаимоотношений государства и церкви в России*, Вопросы научного атеизма. Вып. 37: Православие в истории России. М., 1988. С. 152–162.
- Kuvačić I., *Suvremene sociološke teorije*, Zagreb, 1990.
- Kuvačić Ivan, *Sociologija*, Školska knjiga, Zagreb, 1974.
 - Куликов П.А., *Христианский взгляд на социологию*, Караганда – Бишкек
Сентябрь, 2002 г.
- Лозе Едуард, *Свет Нового завета, верске и политичке прилике у Христово време*, Београд.
- Мајендорф Цон, *Византијско богословље*, Крагујевац, 1989.
- Мандзаридис Георгије, *Социологија хришћанства*, Хришћански културни центар, Београд, 2004.

- Милин Драган, *Старозавјетна историја*, Нови Сад, 1994.
- Милошевић Зоран , *Друштвена доктрина Римокатоличке цркве*, Институт за политичке студије, Београд, 2001.
- Metz Johann Baptist, *Politička teologija 1967 - 1997*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2004.
- Мајендорф Јован, *Византијско наслеђе у Православној цркви*, Краљево, 2006.
- Mayendorff John, *Byzantium and the Rise of Russia*, Cambridge University Press, 1981
- Могућности и домети социјалног учења православља и Православне цркве, *Зборник чланака*, Фондација Конрад Аденауер - ЈУНИР, Београд, 2010.
- Монархија, Зборник текстова - Устав Краљевине, Хришћанска мисао, Београд, 2002.
- Милаш Никодим, *Православно црквено право*, Мостар, 1902.
- Милаш Никодим, *Славенски апостоли Кирил и Методије и истина православља*, Задар, 1881.
- Miljukov Pavle, Senjobos Šarl, Ezenman Luj, *Istorija Rusije*, Zagreb, 2009.
- Nova srpska politička misao, *Crkva i država*, Beograd, 2007.
- Николић Драган, *Древноруско словенско право*, Јавно предузеће Службени лист СРЈ, Београд, 2000.
- Norbert Elias, *Što je sociologija?*, Zagreb, 2007.
- О мисионарењу, преобраћењу и прозелитизму, Јунир-Свен, Ниш, 2004.
- Огицкий Д. П., священник Максим Козлов, *Православие и западное христианство*, Учебное пособие для духовных семинарий и духовных училищ, Издание второе, исправленное и дополненное Московская Духовная Академия, Издательство храма св. муч. Татианы, Москва, 1999.
- Основи социјалне концепције руске православне цркве, Беседа, Нови Сад, 2007.
- Острогорски Георгије, *Историја Византије*, Народна књига, Алфа, 1998.
- Оболенски Димитри, *Византијски комонвелт*, Просвета, Београд, 1996.
- Оболенски Димитрије и Роберт Оти, *Историја Русије*, Слио, Београд.

- Поповић Јевсевије, *Опита црквена историја*, Књиге 1 и 2, Сремски Карловци, 1912.
- Петровић М., *Конкордатско питање Краљевине СХС*, Београд, 1997.
- Папинско Вijeće "Iustitia Et Pax", *Kompendij Socijalnog Nauka Crkve*, Zagreb, 2005.
- *Папинско Вijeće За друштвена обавијесна средства, Етика и обавијесним средствима*, Кs, Zagreb, 1991.
- Пузовић Владислав, *Црквене и политичке прилике у доба великог раскола 1054. године*, Хришћански културни центар, Београд, 2008.
- Протојереј Момир Васиљевић/др Зоран Милошевић, *Рим не мирује*, Бели анђео, Шабац, 2003.
- Popović Anto, *Novozavjetno vrijeme*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2007.
- Perković Marinko, *Temelji teološke etike*, Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo, 2000.
- Pipes Richard, *Russia under the Old Regime*, New York, 1974
- Поповић Радомир, *Извори за црквену историју*, Београд, 2001.
- Petković S., Kregar J., *Pregled glavnih sistema socioloških teorija*, Zagreb, 1997.
- Petković S., Kregar J., *Ogledi o procesima i institucijama društva*, Zagreb, 1997.
- Rebić Adalbert, *Biblijska prapovijest*, Zagreb, 1970.
- Rebić Adalbert, *Središnje teme Starog zavjeta*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1996.
- Религије Србије мрежа дијалога и сарадње, Зборник радова, Центар за истраживање религије Београдске отворене школе, Београд, 2008.
- Ritzer G., *Suvremena sociologijska teorija*, Zagreb, 1998.
- Ritzer George, *Suvremena sociologijska teorija*, Globus, Zagreb, 1997.
- Stres Anton, *Sloboda i pravednost*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2001.

- Sabol Josip, *Sloboda i odgovornost* ,Kršćanski pogledi na značajna pitanja našeg vremena Zagreb 2001.
- Симић С., *Југославија и Ватикан*, Загреб, 1937.
- Сењобос Шарл, *Историја савремене образованости*, Београд, 1908.
- Тихомиров Лав, *Монархија*, Београд, 2008.
- Турјачанин Милан Д., *Социологија*, Универзитетска библиотека „Петар Кочић“, Бањалука, 1998.
- Томашић Петар, *Nezaposlenost u tranzicijskoj Hrvatskoj pod socijalno-etičkim vidom*, Zagreb, 2010.
- Tomić Celestin, *Tajna vjere*, Zagreb, 1981.
- Teološke teme, Zbornik predavanja održanih u Vrhbosanskoj bogosloviji, Sarajevo, 1991.
- Тројицки Сергије Викторович, *Изабране срудије из црквеног права*, Београд, 2008.
- Tomić Celestin, *Poruka spasenja Svetog pisma Starog zavjeta*, Zagreb, 1983.
- Tomić Celestin, *Začeci židovstva*, Zagreb, 1988.
- Tomić Celestin, *Davidovo doba*, Zagreb, 1996.
- Тарановски Т, *Историја српског права у немањихкој Србији*, Београд 1996.
- Флоровски Протојереј Георгије, *Богословске студије*, Задужбина Светог манастира Хиландара, Београд, 2005.
- Franzen August, *Pregled povijesti crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2004.
- Фирсов Сергеј, *Руска црква уочи промена - крај деведесетих година XIX века - 1918. година*, Каленић, Крагујевац, 2008.
- Hamman A.G., *Rim i prvi hrišćani*, Beograd, 1998.
- Harrington Wilfrid J., *Uvod u Stari zavjet spomen obećanja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993.
- Höffner J., *Kršćanski socijalni nauk*, Zagreb, 2005.

- Hoffner Joseph Kardinal, *Kršćanski socijalni nauk*, Kršćanska sadašnjost - Centar za promicanje socijalnog nauka crkve, Zagreb, 2005.
- Haralambos M., *Uvod u sociologiju*, Zagreb, 1992.
- *Хришћанство и европске интеграције*, Хришћански културни центар, Београд, 2003.
- Haralambos, Michael - Martin Holborn: *Sociologija teme i perspektive*, Golden marketing, Zagreb, 2002.
- Crkva i država u Bosni i Hercegovini - *zakoni, podzakonski akti, ugovori i komentari*, Sarajevo, 2007.
- *Црква у плуралистичком друштву*, Зборник радова, Фондација Конрад Аденауер-Хришћански културни центар, 2009.
- Šagi-Bunić Tomislav Janko, *Prema civilizaciji ljubavi*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1998.
- Šagi - Bunić Tomislav J., *Ali drugog puta nema*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1986.
- Шмеман Александар, *Историјски пут православља*, Цетиње, 1994.

Чланци

- Benvin Anton, „*Obitelj kroz povijest*“, [Bogoslovska smotra](#)“, Vol.42 No.1 Ožujak 1972.
 - Brajičić Rudolf, „[Obitelji - širiteljica mira](#)“, *Obnovljeni život*, Vol. 41. No. 6., 1986.
 - Bezić Živan, „Crkva i politika“, [Obnovljeni život](#), Vol.56 No.1 Ožujak 2001.
-
- Valković Marijan, „*Društveni utjecaji na brak i obitelj*“, [Bogoslovska smotra](#), Vol.69 No.2-3 Prosinac 1999.
 - Grubišić Ivan, „*Crkva i država u društvima u tranziciji*“, [Politička misao](#), Vol.35 No.3 Rujan 1998.
 - Gučetić Nikola Vitov, „*O ustroju država*“, [Politička misao](#), Vol.37 No.4 Veljača 2001.
-
- Degan Vladimir-Đuro, „*Teritorijalna suverenost države*“, [Politička misao](#), Vol.35 No.1 Ožujak 1998.
-

- Milošević Zoran, „*Ruska pravoslavna crkva i globalizacija*“, Crkva u svijetu, 40 (2005), br. 2, 228-242.

- Erent-Sunko Zrinka, „[*Obitelj u demokratskoj Ateni - institucija i polis u malom*](#)“, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 57 No. 3, 2007.

- Pederin Ivan, „*Vjera, nacija i država*“, [CRKVA U SVIJETU, Vol.34 No.4 Prosinac 1999.](#)

- Jovanović Mladen Kairos, „[*Značaj kršćanske obitelji u suvremenom društvu*](#)“, Evanđeoski teološki časopis, Vol. 3 No. 2, 2009.

- Jambrek Ljubinka Kairos, „*Odgoj djece u evanđeoskom obiteljskom ozračju: Biblijska načela primijenjena u obitelji*“, Evanđeoski teološki časopis, Vol. 3 No. 2, 2009.

- Stanko Jambrek Kairos, „*Evanđeosko kršćanstvo i obitelj*“, Evanđeoski teološki časopis, Vol. 3 No. 2, 2009.

- Rupčić Ljudevit, „*Obitelj u Bibliji*, Bogoslovska smotra“, Vol. 42 No. 1, 1972.

- Reljac Veronika, „*Obitelj kao privilegirano mjesto prenošenja vjere*“, Riječki teološki časopis (RTČ), Vol. 37 No. 1, 2011.

- Obradović Josip, „*Uz temu - obitelj i brak*, Društvena istraživanja“, Vol. 10 No. 4-5 (54-55), 2001.

- Ksenija Jurišić, „*Globalizacija i ljudska prava*“, [Politička misao, Vol.36 No.1 Ožujak 1999.](#)

- Ковырзин К.В., "Поместный собор 1917-1918 годов и поиски принципов церковно-государственных отношений после Февральской революции" (*Отечественная история*. 2008 г. С.88-97)
 - Лановић М., *Конкордат с Ватиканом*, Весник Српске цркве. Београд, св. јан-феб, 1922. с. 53
 - Заозерский Николай Александрович, „К вопросу об отношении между государством и Церковью“, *Богословский вестник*, 1 №3 (1912), Страницы: 637–646
 - Кырлежев Александр Иванович, *Секуляризация и постсекулярное общество*, Богослов.ру: <http://www.bogoslov.ru/text/1314267.html>, преузето 03.12.2010.
 - Варлаам (Горохов), иеромонах, *Историко-археологический контекст времени правления древнеизраильского царя Давида*, Богослов.ру: <http://www.bogoslov.ru/text/1739426.html> , преузето 11.08.2011.
-
- Јелачић Алексеј, *Историја Русије*, Istorijaonline: <http://www.istorijaonline.com>, преузето 15.03.2011
 - Дил Шарл, *Историја Византијског царства*, Istorijaonline: <http://www.istorijaonline.com>, преузето 15.03.2011.
 - Арсений(Соколов)игумен, *Грех Иеровама*, Богослов.ру: <http://www.bogoslov.ru/text/465404.html>, преузето 22.04.2010.
 - Клайич Немани, *Конкордат между Ватиканом и Королевством Югославии и реакция Сербской Православной Церкви*, Богослов.ру: <http://www.bogoslov.ru/text/257795.html>, преузето 21.05.2007.
 - Филипп (Рябых) игумен, *Православие и политика в послании святого Патриарха Константинопольского Фотия князю болгарскому Михаилу о должности княжеской*, Богослов.ру: <http://www.bogoslov.ru/text/1180278.html>, преузето 23.11.2010.
 - Одайский Антоний диакон, *Телеметрия корабля Римско-Католической Церкви или о современном состоянии западного христианства*, Богослов.ру: <http://www.bogoslov.ru/text/1437891.htm>, преузето 14.03.2011.

Закључак

Комисија је извршила увид у предлог теме докторске дисертације мр Драгана Грујића, размотрила концепт, структуру, методе и резултате које кандидат очекује да изнесе у раду, библиографију и сматра да је предложена тема докторске дисертације значајна и погодна да буде на наведени начин проучена и, узимајући у обзир и компетенције кандидата, предлаже Научно – наставном већу Православног богословског факултета Универзитета у Београду да кандидату мр Драгану Грујићу одобри израду докторске дисертације са насловом **„ОДНОС ЦРКВЕ И ДРЖАВЕ У СОЦИЈАЛНИМ ДОКТРИНАМА РИМОКАТОЛИЧКЕ И РУСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ У 20. ВЕКУ“**. Комисија се захваљује на указаном поверењу.

У Београду 24.10.2011.

1. _____
Др Зоран Крстић, доцент, ментор
2. _____
Др Радован Биговић, редовни професор
3. _____
Др Сима Аврамовић, редовни професор